

Sait Uğur'un İçel'de yaşayan Türk oymakları hakkında araştırmaları üzerine bir inceleme

Hicran Ekici *1

¹Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı/ Halk Edebiyatı, Türkiye, ekicihicran@hotmail.com

Kaynak Göster: Ekici, H. (2023). Sait Uğur'un İçel'de yaşayan Türk oymakları hakkında araştırmaları üzerine bir inceleme. İçel Dergisi, 3 (2), 72-80

Anahtar Kelimeler

İçel
Türk Oymakları
Sait Uğur
Yörük
Türkmen

Derleme Makale

Geliş: 15.04.2023
Revize:30.08.2023
Kabul: 25.09.2023
Online: 12.10.2023

ÖZ

Bir milletin kültürü, ait olduğu milletin tarihinden süzülerek gelen maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Bu değerler mümkün olduğunca yaşatılıp gelecek nesillere aktarılabilirdiği ölçüde ayakta kalmaya devam ederler. Aksi halde küreselleşen çağımızda yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaları kaçınılmazdır. Türk milleti köklü ve zengin kültürü ile tarihi süreç içerisinde birçok medeniyetin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Öyle ki bugün dünya üzerinde yaşayan gelenek ve göreneklerde Türk kültüründen izler bulmak mümkündür. Türk kültürünün özünü de Türkmen ve Yörük kültürünün oluşturduğu şüphesizdir. Kültürümüzün özünü oluşturan unsurlardan olan Yörüklük ve Türkmenlik tam anlamıyla araştırılıp anlaşılmadan Türk tarihine yön veren güç de tam anlamı ile bilinemeyecektir. Bu nedenle tarih ve folklor araştırmalarına Cumhuriyet döneminden önce başlamış ve dönemine ışık tutacak çok değerli çalışmalar yapmış amatör bir derlemeci olan Sait Uğur'un, İçel'de Yaşayan Türk Oymakları hakkındaki araştırmaları milli kimliğimizin inşasında son derece değerlidir. Bu bağlamda Türkiye'deki sözlü ve yerel tarih çalışmalarında, Sait Uğur'un yapmış olduğu bu araştırmaların yeri ve önemi incelenmeye çalışılmıştır.

A review of Sait Uğur's research on the Turkish tribes living in İçel

Keywords

İçel
Turkish tribes
Sait Uğur
Yoruk
Turkmen

Review Article

Received: 15.04.2023
Revised: 30.08.2023
Accepted: 25.09.2023
Online: 12.10.2023

ABSTRACT

The culture of a nation is the whole of material and spiritual values filtered from the history of the nation to which it belongs. These values continue to survive as long as they can be kept alive and passed on to future generations. Otherwise, it is inevitable that they will face the danger of extinction in our globalizing age. The Turkish nation has contributed to the development of many civilizations in the historical process with its deep-rooted and rich culture. So much so that it is possible to find traces of Turkish culture in the traditions and customs living in the world today. There is no doubt that the essence of Turkish culture is formed by Turkmen and Yoruk culture. Nomadism and Turkmenism, which are the elements that make up the essence of our culture, will not be fully known until the power that directs Turkish history is fully explored and understood. For this reason, the researches of Sait Uğur, an amateur compiler who started his research on history and folklore before the Republican era and made valuable studies to shed light on the period, about the Turkish tribes living in İçel are extremely valuable in the construction of our national identity. In this context, the place and importance of Sait Uğur's studies in oral and local history studies in Turkey has been tried to be examined.

1. Giriş

“Türk tarihi ile ilgilenen yabancı Türkologlardan Türkmen kelimesinin anlamı üzerinde ilk bilimsel çalışmaları yapan Vambery, Türkmen kelimesinin, “Türk” ile “men” den oluştuğunu ve “Türklük, Türkler” anlamlarına geldiğini ifade etmektedir. Deny’de Türk dili grameri adlı eserinde Türkçe’deki -men, -man ekinin kocaman, karaman, şişman vb. sözlerde görüldüğü gibi birleştiği kelimeye mübalağa, fazlalık, büyüklük, üstünlük manası verdiği, bu vesileyle de “Türk” ve “men”den oluşan Türkmen kelimesinin “koyu Türk, halis kan Türk” anlamına geldiği görüşünü ileri sürmektedir.” [1]. “Günümüzde de, Türkmen kelimesinin sonundaki “men”in Türkçe mübalağa eki olduğu (kocaman, azman vb.) söylenerek bu adın Öz-Türk anlamına geldiği üzerinde durulmaktadır.” [2].

Türkler iki bin yılı aşkın tarihi süreçleri içerisinde Orta Asya bozkırlarından, Avrupa ve Afrika’ya kadar uzanan geniş bir coğrafyaya yayılmışlar, kültür ve medeniyetleri ile tarihte iz bırakan devletler kurmuşlardır. Hun, Göktürk, Uygur, Karahanlı, Gazneli, Selçuklu, Memlûk, Akkoyunlu, Osmanlı gibi devletler bu muhtelif Türk kavim ve boylarının eseridir. Şüphesiz bunlar arasında Türkmen adıyla anabileceğimiz Oğuzlar’ın tarihî önemi diğer kavimlerin üstündedir. Türkmenler, Malazgirt savaşı ile Anadolu’nun kapılarını açmışlar, Osmanlı devleti gibi büyük bir imparatorluk kurmuşlar, üzerinde yaşadıkları Anadolu topraklarını Türkiye Türkleri’ne yurt yapmışlardır.

Ülkemizde Türkmenler hakkında yapılmış en kapsamlı çalışmalardan biri Ali Rıza Yalman (Yalkın)’ın Cenup’ta Türkmen Oymakları isimli eseridir. Köprülüzade Mehmet Fuat’ın eserin ön sözüne yazmış olduğu; “Anadolu’nun bazı bölgelerinde kısmen göçebe hayatı geçiren ve kısmen toprağa yerleşmekle birlikte, hâlâ eski aşiret geleneklerini koruyan Türkmenler hakkındaki bilgimiz yok denecek kadar azdır. Halbuki yalnız memleketimizin bugünkü halini öğrenmek için değil, Türk tarihine ait birçok meseleleri daha iyi anlayabilmek için de bunlar hakkında etnografik tetkiklere şiddetle ihtiyacımız vardır.” [3] şeklindeki sözleri bizlere, bu alandaki çalışmaların önemini açıkça göstermektedir.

“Malazgirt zaferinden sonra Anadolu’yu yurt tutmaya gelen Türkmen boyları, Karamanlı, Germiyanlı, Ramazanlı, Dulkadirli, Bozulus, Yeni-İl, Turgutlu, Bayburtlu, Hamitli gibi muhtelif isimler altında birleşerek siyasî, askerî, ve ekonomik güç birliği oluşturmuşlardır [4].” Bu birliklerin çoğu da İçel ve yöresinde yaşayan Türkmenlerdir.

“Doğuda Tarsus, batıda Alaiye ve kuzeyde Larende sancaklarına komşu olup Selendi suyu ile Alata nehri arasında Akdeniz sahili boyunca uzanan İçel sancağı geniş bir coğrafi alana yayılmıştır [5].” “Kuzeyden Batı ve Orta Toros dağlarının yüksek plato ve zirveleriyle Anadolu’nun iç kısımlarından ayrılan İçel sancağı, şiddetli aşınmalar sonucu vadilerle parçalanmış ve bölgede geniş platolar ortaya çıkmıştır [6].” “Anadolu’nun Türkleşmesi sırasında İçel yöresi, coğrafi kuşaklar arasında sahip olduğu yaylak kışlak özelliğinden dolayı hayat tarzlarında göçerlik geleneği ağır basan Türkmenlerin ilgisini çekmiştir [7].” Türkmenlerin yurt olarak benimsedikleri bu bölgeye hükûmetin baskısıyla zorla yerleştirilen Türkmenler de vardır. İçel’e yerleşen Türkmenler milli kimliklerini ve oymak yapılanmalarını muhafaza ederek, gelenek, görenek, adet ve inanmalarını da yaymışlardır. Bu nedenle yöredeki Türkmenlerin hayatlarına ayna tutulması, tarih, sosyoloji, edebiyat gibi alanlara veri sağlayacak olması yönüyle son derece önemlidir. İçel yöresi Türkmenleri hakkında birkaç çalışma dışında çok kapsamlı bir araştırma yapılmamıştır. Ali Rıza Yalman’ın Cenup’ta Türkmen Oymakları isimli eserinde güney bölgesi Türkmenleri bütünüyle değerlendirildiği için İçel özelindeki Türkmenler hakkında verilen bilgiler sınırlıdır. Bu anlamda Sait Uğur’un İçel’de yaşayan Türk oymaklarının adları, oturdukları yerler, adet ve ananeleri hususunda yapmış olduğu derlemeler erken dönem sözlü ve yerel tarih araştırmalarına kaynaklık etmesi bakımından değerlidir.

2. Yöntem

2.1. Sait Uğur Kimdir?

Mehmet Sait Uğur 1882 yılında Silifke’de doğmuştur. Babası Medrese Hocası Hacı Şakir Efendi’dir. İlk ve orta öğrenimini Silifke’de yapmış, Konya Medresesinde dört yıl okuduktan sonra İstanbul Yüksek Öğretmen okulunu bitirmiştir. Mut ve Silifke’de öğretmenlik, müfettişlik ve müdürlük yapmıştır. Çok yönlü bir kişiliğe sahip olan Sait Uğur iki dönem Silifke Belediye Başkanlığı görevine seçilmiştir. Ayrıca Halkevinin açılışına kadar faaliyet gösteren Türk Ocağı Başkanlığı yapan Uğur, uzun yıllar Mersin Müftülüğü yapmış ve bu görevden emekli olmuştur. Emekli olduktan kısa bir süre sonra 1955 senesinde hayata gözlerini yummuştur. Mezarı Silifke’dedir. Millî mücadeleye fikren ve bedenen destek veren Uğur, millet mekteplerinde halkın okuma yazma öğrenmesi için çalışmalarda bulunmuştur. İlk folklor araştırmaları 1918 tarihini taşıyan Uğur, hayatı boyunca Silifke ve yöresinden derlemeler yaparak özeldir İçel yöresinin genelde Türkiye’nin tarihine ve folkloruna ışık tutacak muazzam veriler toplamıştır.

“Sait Uğur derlemelerini, eline geçen yazma eserleri okumak ve halkı söyletmek suretiyle elde etmiştir. Bu malzemeleri alana ilgi duyan ve alanda çalışan araştırmacılara, dergi çıkaranlara, eser hazırlayanlara gönderdiği gibi kendi çıkardığı Taşeli gazetesi başta olmak üzere İçel Halkevi Dergisi, Milli Mefkûre, Göksu, Adana Mıntıkası Maarif Mecmuası, Adana Bölge Eğitim-Öğretim Dergisi ve Ülkü dergilerinde yayımlamıştır. Sait Uğur derlemelerini süreli yayınlarda yayımlamakla kalmamış yazılı ve sözlü kaynaklardan elde ettiği malzemeyi İçel Folkloru adında

üç ciltlik ve İçel Tarihi adında iki ciltlik eserlerinde de bir araya toplamıştır. Sait Uğur'un mezkûr eserleri Halkevi neşriyatı olarak basılmıştır [8].”

Sait Uğur'un İçel'de yaşayan Türk Oymakları hakkındaki araştırmaları İçel Halkevi Dergisinde tefrika edilmiş olup Sait Uğur'un tüm tarih araştırmalarını içeren, 'kendi el yazısıyla düzenlediği defterler Sait Uğur'un sağlığında, kendisi tarafından Cahit Öztelli'ye verilmiştir [9].’

2.2. Sait Uğur'un Araştırmalarında İçel'de Yaşayan Türk Oymakları

Uğur'un derleyip aktardığı bilgilere göre, “İçel göçebeleri Anadolu ve garp Türklerinin en arı örneğidir. Bunlar başka soylarla karışmamışlardır. Yörük olarak yaşamaları, simalarının bozulmamış olması ve İçel'de muhacirlik olmaması dolayısıyla başka milletlerle karışmamışlardır, vücutlarının yaratılışı da bu durumu doğrulamaktadır [10]”. Sait Uğur İçel Türkmenlerinin fiziki özelliklerini tanımlarken “boyları ortadan yüksekçe, yüzleri geniş ve etli, yanakları biraz çıkık, çoğunun gözleri kara, kafaları yuvarlak, saçlarının kılları sert, sakalları köse değil fakat seyrek kıllı, burunları düzgün ve biraz kemerli, çoğunun rengi esmer olup beyaz olanları da vardır. Vücutlarının yukarısı aşağısından daha uzun parmakları yuvarlak ve kalındır. Bunlar arasında açık sarı renkte ve gök gözlü adam hemen yok gibidir [10].” demektedir. Sait Uğur, Türklerin Anadolu'ya geldikleri andan itibaren her oymağın bir beye bir büyüğe bağlı olduğunu, tarihte görülen derebeylerinin bunlar arasından çıktığını ifade eder. İçel'de gelip geçen derebeylerinin çoğunun adlarının, hangi oymağın beyi olduklarının ve neler yaptıklarının unutulduğunu fakat son zamanlarda gelen derebeylerinin adlarının, ne vakit yaşadıklarının ve neler yaptıklarının ihtiyar adamların hatırlarında kaldığını, kendisinin de bunlardan duyduklarını yazacağını belirtmektedir. Bu sözlerinden Sait Uğur'un, Türkmen Oymakları hakkındaki araştırmalarının kaynağının büyük oranda halk hafızası olduğunu anlamaktayız lakin Sait Uğur'un derlemelerinde eksik yanlar mevcuttur. Uğur, halk hafızasından yazıya aktardığı bu malzemeleri ne zaman, nerede ve kimden derlediği konusundaki bilgilere çoğunlukla yer vermemiştir.

Sait Uğur'un aktardığı bilgilere göre, eskiden İçel'e gelen Türkler hep göçebe, aşiret halinde olup, Farsak, Tekeli, Ağaçeri, Beydili, Afşar, Karakeçili, Kızılkeçili oymaklarından ibaret imişler. Daha sonraları İçel'de mevcut bulunan göçebeler bunlar ve bunların bölgelerinden bilhassa Farsak ve Beydili aşiretinin oymaklarından yayılmışlardır. Bunlardan bazıları; Bulacalı, Çadırılı, Eyceli, Bozdoğan, Çadır Kayağı, Tahtacı Beleş, Güney Kilise, Kocapınar, İmam Bekirli, Kozaklı, Karakaya, İmambekirli, Sarıkeçili, Bağış, Karabuculu, Kışlı, Ayaş, Yağda, Karaeseli, Boyu İnceli, Karakeşli, Tırtar, Kabasakallı, Çolaklı, Demircili, Keşli Türkmenli, İmamlı, Bozkır, Menemenci, İmam Uşağı, Işıklı, Emmili, Koyuncu, Çetirevellli, Tomurlu, Pamuklu, Sarıaydın, Koramşalı, Kıca, Çömelek, Sinonlu, Köseleli, Hacı Ahmetli, Becili, Türkmenuşağı, Çerit, Tekeli, Yeni Yörük, Eski Yörük, Hayırmanlı, Hacısaklı, Dedeler, Konamlı, Eşmeli, Karatekeli, Saritekeli, Araplı, Köstülü, Cırıklı, Karakoyuncu, Güneybağış, Kaçar, Sekmenli, Keşşefli'dir. Ali Rıza Yalman Cenu'p'ta [11] Türkmen Oymakları isimli eserinde İçel Obalarını: İmamlı, Tırtar, Koyuncu, Çiriş, Karaçadırılı, Boynuinceli, Bekdi, Keşşafı, Karahacılı, Avşar, Cerit, Bolacalı, Honamlı, Karakoyunlu, Karamanlı, Karagöçer, Haytalı, Karakıllı, Bakış, Telli Kaçar olarak vermektedir. Ali Rıza Yalman [11], Keşşafı oymağının Karakoyunlu'nun bir bölümü olduğunu, obanın altmış beş yıl önce Teke sancağından geldiğini, yazın Aladağ'da Alagöl ve Bulgar Dağı'nda Gavur Çukuru adı verilen yaylalarında yaklaşık 150 hane olarak konakladıklarını, kışın ise Adana ve Ceyhan kasabaları civarında kışlakladıklarını ifade etmektedir. Ali Rıza Yalman burada adı geçen oymaklardan Kaçar hakkında da bilgi vermektedir [11].

Sait Uğur, hakkında bilgiye ulaşabildiği Türk oymaklarını, edindiği bilgiler çerçevesinde tanıtmaya gayret etmiştir. Biz de Sait Uğur'un notlarında yer alan bu oymakları, Sait Uğur'un anlatım özelliklerine sadık kalarak incelemeye çalışacağız.

Bulacalı: Silifke'nin batısında, kuzey ve güneyinde Silifke'ye yarım saatten dört saate kadar dağınık bir surette serpilmiştir. Bulaca'nın birçok bölgeleri vardır. Bunlar kışın Silifke havalisindeki köylerinde ve yazın dört ay Silifke, Mut yaylalarında otururlar. Bunların gerek yayla ve gerek sahildeki köylerinde arazileri, emlakları, evleri vardır. Sanatları; çiftçilik, davarcılık, deveciliktir. Bulacalı, Farsak oymağının kollarından birisidir.

Eski ve yeni bölgeleri: Çadırılı, Çadır Kayağı, Yegir koyağı, Eyceli, Pamuklu, Güney Kilise, Kozaklı, Koca Pınar, Bozdoğan, Menemenci ve Bulacalı Tahtacıdır. (Bulacalı Tahtacısı aslen Ağaçeri göçebesindedir fakat Bulacalı ile karışmıştır.)

“İçel derebeylerine 1270 tarihlerinde son verilmiştir. Bu tarihlerde ve bundan biraz önce Bulacalı beyi Nebi Bey adında birisi imiş. Bunun şimdi birçok torunları vardır. Bunlara şimdi (Yeker) koyağı denilen Bulacalı oymağının bölgesinde otururlar. Bunların dedelerinden derebeylerinden kalma kırmızı tavanlı güzel işlemeli, konakları varmış ki bu ev buralarda ünlü imiş. Bundan yirmi, yirmi beş sene evvel bir kaza neticesinde yanmıştır. Nebi beyin Huri kadın adında bir kızı doksan yaşını geçmiş olduğu halde 918 senesi haziran ayında ölmüştür [10].”

Karakayalar: Silifke'nin günbatısında ve Silifke'ye yirmi kilometre mesafede Göksu nehrinin kenarında otururlar. Bunların da; İmambekirli, Cılbayır, namlarında bölümleri vardır ki, bunlar da Karakaya civarlarında ikâmet ederler, köyleri vardır. Kışın bu köylerinde yazın da köylerinin yakınındaki bağlarında bulunurlar. Bunlar, bağcılık, keçi ve deve beslemekle geçinirler. Vaktiyle bunlardan İmambekirli ve Karakaya, Bulacalı derebeylerine ve Cılbayır da Silifke derebeyi olan Gölgele Oğulları'na bağlı imiş. Gölgele Oğulları'nın ne zamandan itibaren derebeylik yaptıklarına dair malumat alınamamakla birlikte 1210 senesinde İçel sancağının Silifke kazası derebeylerinden Gölgeleli deli Osman ve kardeşleri Mustafa ve Mari adındaki adamların üzerine, İçel mutasarıfı

Seyit Ali'nin gönderildiği bilinmektedir. Ali paşa bunları bozarak başları olan Osman ve kardeşi Mustafa ile on dört adamını tutmuş ve öldürmüştür. Başlarını İstanbul'a göndermiştir. Sait Uğur, 'Mari'nin Kıbrıs' a kaçtığı ve orda tutularak üç arkadaşı ile beraber idam edildiği' bilgisinin Cevdet Paşa tarihinde de yazdığını belirtmektedir.

Sarıkeçili: İçel'de yaşayan Sarıkeçili aşireti kışın Mut ve Silifke dağlarına çıkarak orada kışı geçirirler. Keçi ve develerini buralarda kışlatırlar. Bahar geldiği zaman yazlıkları olan Konya'nın Okçu köyüne giderler [12]. Bu aşiret hakkında bilgilere Yalman'ın [11] kitabında da rastlanmaktadır. Yalman, aşiretin 1170 (1756-57) tarihlerinde Konya'dan buralara göçtüğünü, aşiretin büyük bir kısmının hâlâ Konya'da bulunduğunu aşiretin 150 çadırının Maraş'ta, 35 çadırının Adana taraflarında kurulu olduğunu belirtmektedir. Yalman oymağın yazın Binboğa, Aladağ yaylalarında, kışın Adana ve çevresinde bulduklarını kaydetmiştir.

Çolaklı: İçel'deki aşiretlerden Çolaklı da Bulacalı aşiretinin bölümündendir. Silifke'nin kuzeybatısında ve Silifke'ye altı kilometre uzaklıkta Karapınar denilen yerde otururlar. Bunlar da çiftçilik, keçicilik, devecilik ile geçinirler. Bunların yaylaları Mut'un Demirkabı mevkiidir. Bunların kışlık ve yaylalarında mülkleri vardır [12].

İmam Uşağı: İçel'de yaşayan aşiretlerden biri de İmam Uşağı'dır. Bunlar Taşucu'nun kuzeybatısında ve Taşucu'na beş altı kilometre mesafede yayılmışlardır. Bunların bölümleri Sulanbucak, Tahtacı Belini, Çatak Kuyağı, Obrukyuz, Gilikliburun, Tokmar, Karabucak, Gölcük'tür. Bunlar da eskiden Bulacalı derebeyine bağlı imiş. Bunlar davarcılık, çiftçilik, devecilik, odunculuk, bağcılık, kömürcülük ile geçinirler kışın köylerinde otururlar. Yazın bir kısmı Silifke'nin Gökbelen, Caltı, Palandız yaylalarına ve bir kısmı da Mut'un Karaman Kaşı denilen yaylalarına çıkarlar. Bunların hem kışlaklarında hem yaylalarında mülkleri vardır [12].

Işıklı: İçel'de yaşayan aşiretlerden biri de Işıklı aşiretidir. Bunlar Taşucu'na yirmi yirmi beş kilometre mesafede ve Taşucu'nun kuzeybatısında otururlar. Bunların Akdere, Işıklık, Yassıdam, Gökler, Gökçe Harman, Bucak, Borlu, Karagöl, adlarında bölümleri vardır. Ovacık Işıklı'nın, Kurtgeçeği, Nitaşır, Kargı, Ovacıkbucağı, Burhan adlarında bölümleri vardır. Yazın köylerine dört beş kilometre mesafede bulunan Yokuşbaşı, denilen yaylaya giderler. Orada bağları, ekinleri vardır. Bunların bir kısmı da Mut yaylalarından Yelibel'e giderler. Eski zamanlarda bunlar Gülnar'ın Zine derebeyine bağlı imiş. Bunların deniz kenarındaki kışlaklarında iyi limon, portakal, muz yetişmektedir. Işıklı halkı sanatta da pek kabiliyetlidir. Bunların içinde, demirci, tüfenkçi, divancı, saatçi, dülgere, saraç, dikici, makinist, sepetçi, nalbant, tüccar ve daha birçok sanatkar vardır [12].

Emmili, Koyuncu, Çetrevilli, Araplı: İçel'de yaşayan aşiretlerden Emmili, Koyuncu, Çetrevilli, Araplı aşiretleri de Taşucu ile Silifke arasındaki sahada otururlar. Araplı ve Çetrevilli sahile yakın yerde bulunurlarken, Emmili ile Koyuncu ise dağın ovaya bittiği yerde ikâmet ederler. Bunlardan Araplı'nın Furma denilen, Çetrevilli'nin, Burunucu ve Becili denilen, Koyuncu'nun da Karınboğazı denilen bölümleri vardır. Bunların en kuvvetli geçimleri çiftçiliktir. Koyunculuk ve devecilik de yaparlar. Bunlar da eskiden Bulacalı derebeyine bağlı imiş, kışın buralarda bulunan köylerinde ve yazın da Silifke'nin Gökbelen, Balandız, Çaltı, Mağara gibi yaylalarıyla, Mut'un Karamankaşı denilen yaylasına çıkarlar. Her iki yerde de mülkleri vardır [12].

Karahacılı: İçel'de yaşayan Karahacılı aşireti Silifke ile Mut arasında Silifke'ye yirmi kilometre uzaklıkta, Silifke'nin batı kuzeyinde (kuzeybatı) Kaban köyü yakınlarında otururlar. Bunlar çadır hayatı yaşarlar. Bazı yerlerde kışlık evleri vardır. Bunlar yaylaya Karka Deresi dedikleri yere çıkarlar. Asıl sanatları davarcılık ve devecilik olup çiftçilik de yaparlar. Kışlaklarında ve yaylalarında mülkleri olanlar vardır. Bunlar vaktiyle Evkaf derebeyine bağlı imiş [12]. Bu oymak hakkında Ali Rıza Yalman'ın Cenup'ta Türkmen Oymakları isimli kitabında da bilgiler mevcuttur. Yalman'ın Karahacılı'dan Hacı Hasan Bey oğlu Ali Ağa'nın ağzından aktardığına göre [11], Karahacılılar iki bölüklermiş. Bir bölükleri Adana'nın kuzeyinde ırmağın gün doğusunda 24 köyde yerleşmiş, ikinci bölükleri ise göçebe yaşamaktalarmış. Ali Ağa asıllarının 1279 (1862) yıllarında Aydın'dan geldiklerini, oymaklarının yazın Üçkapılı'da kışın Yumurtalık, Ceyhan taraflarında bulunduğunu, göçebelikten usandıklarını yerleşmek için hükümete başvurduklarını ifade etmektedir. Yalman'ın aktardığı bilgilere göre bu bucak Dadaloğlu'nun soyunu teşkil etmektedir.

Evkaf Köyleri: Bu Evkaf köylerine şimdi Evkaf nahiyesi derler ki Keban Sabak, Kepez, Nasrullah, Yeni Su, Gündüzler, Evkaf Çiftliği, Kargıcak, Orta Ören, denilen dokuz parça köyden ibarettir.

Bu köylülerin de vaktiyle aşiret oldukları göreneklerinden ve bazılarının davarcılığı terk etmediklerinden anlaşılmaktadır. Bunlar kışın köylerinde otururlar. Ve yazın köylerine çok yakın olan, yüksek yerlerdeki bağlarına çıkarlar. Bunların geçimleri bağcılık, zeytincilik, bahçecilik, çiftçilik ve kısmen davarcılıktır. Bu köyler Silifke ile Mut arasında Silifke'ye yirmi kilometreden kırk beş kilometre uzaklıklarda ve Silifke'nin kuzey ve kuzeybatısındadır.

Evkaf derebeylerinin sonu: Sebak'ta oturan Halil Ağa, oğlu Ali Ağa, onun oğlu Hüseyin Ağa olup şimdi Hüseyin Ağa'nın evladı vardır [13].

Karakeşli: Bu aşiret Silifke'ye elli kilometre uzaklıkta ve Silifke'nin doğusunda otururlar. Bunların yaylaları Ereğli hudududur. Davarcılık, devecilik, çiftçilik, sığırcılık ile geçinirler [13].

Ayaşlı: İçel'de yaşayan aşiretlerden Ayaşlılar, Silifke'nin doğusunda ve Silifke'ye otuz kilometre uzaklıkta otururlar. Yaylaları Kögtepe'dir. Bunların yaylak ve kışlaklarında arazileri vardır. Bunlar davarcılık, devecilik, çiftçilik ile geçinirler [13].

Yağda: İçel'de yaşayan aşiretlerden Yağdahlılar, Silifke'nin doğu kuzeyinde ve Silifke'ye altmış kilometre uzaklıkta otururlar. Bunlar davarcılık, devecilik, çiftçilik, bahçecilik ile geçinirler [13].

Boynu İnceli: İçel aşiretlerinden Boynu İnceli Silifke'nin doğusunda ve Silifke'ye kırk kilometre uzaklıkta otururlar. Yaylaya Yedibel denilen yere çıkarlar. Bunların da yaylak ve kışlaklarında mülkleri vardır. Bunlar davarcılık, devecilik, çiftçilik ile geçinirler. Bu aşiret dört yüz- beş yüz çadır halkıdır. En kalabalık aşiretlerdendir. Belli başlı bir köyleri yoktur [13].

Tırtar: İçel aşiretlerinden Tırtarlılar, Silifke'nin doğusunda ve Silifke'ye kırk kilometre uzaklıkta otururlar. Yaylaları Mağara'dan yukarı Haçpınar dedikleri yerdir. Bunlar da davarcılık, devecilik, çiftçilik ile geçinirler [13].

Kabasakallı: İçel aşiretlerinden Kabasakallı Silifke'nin doğusunda ve Silifke'ye iki üç kilometre uzaklıkta otururlar. Bunların yaylaları da Yedibel dedikleri yerde Kömük'tür. Bunlar da davarcılık, devecilik, çiftçilik ile geçinirler [13].

Demircili: İçel aşiretlerinden Demircili aşireti Silifke'nin kuzeyinde ve Silifke'ye beş altı kilometre uzaklıkta otururlar. Bunların yaylaları Mağara civarında Susama'dır. Bunlar da çiftçilik, davarcılık, devecilik ile geçinirler [13].

Keşli Türkmenli: İçel aşiretlerinden Keşli Türkmenli Silifke'nin doğusunda ve Silifke'ye on beş kilometre uzaklıkta otururlar. Bunların yaylaları Haçpınar'dır. Bunlar da davarcılık, devecilik, çiftçilik ile geçinirler [13].

İmamlı: İçel aşiretlerinden İmamlılar, Silifke'nin kuzeyinde ve Silifke'ye yirmi kilometre uzaklıkta otururlar. Yaylaları Haçpınar'dır. Bunlar da davarcılık, devecilik, çiftçilik ile geçinirler [13].

Bozkır: İçel aşiretlerinden Bozkırlılar Silifke'nin kuzeyinde ve Silifke'ye otuz kilometre uzaklıkta otururlar. Yaylaları yoktur. Bunlar da davarcılık, devecilik, çiftçilik ile geçinirler [13].

Sarı Aydın: İçel aşiretlerinden Sarı Aydınlılar Silifke'nin kuzeyinde ve Silifke'ye altmış kilometre uzaklıkta otururlar. Bunların yaylaları Alacayörük'tür. Bunlar davarcılık, devecilik, çiftçilik, biraz da bahçecilik, kilim ve çulculuk ile geçinirler [13].

Koramşalı: İçel aşiretlerinden Koramşalılar, Silifke'nin kuzeydoğusunda ve Silifke'ye yetmiş beş kilometre uzaklıkta otururlar. Bunların yaylası yoktur. Bunlar da davarcılık, çiftçilik, bahçecilikle geçinirler [13].

Kıca: İçel aşiretlerinden Kıcılılar Silifke'nin kuzeyinde ve Silifke'ye yetmiş kilometre uzaklıkta otururlar. Yaylaları yoktur. Bunlar da davarcılık, arıcılık, çiftçilik ile geçinirler [13].

Türkmen Uşağı: İçel aşiretlerinden Türkmen Uşağı Silifke'nin doğusunda ve Silifke'ye on beş kilometre uzaklıkta otururlar. Bunlar da davarcılık ve devecilik ile geçinirler. Yaylaları Mağara civarındadır [13].

Karadeli: İçel aşiretlerinden Karadedeliler, Silifke'nin kuzey doğusunda ve Silifke'ye yirmi kilometre uzaklıkta otururlar. Yaylaları Susama civarındadır. Bunlar da çiftçilik, devecilik, davarcılık, sığırcılık ile geçinirler [13].

Yağda Koyu: İçel aşiretlerinden Yağda Koyu, Silifke'nin doğusunda ve Silifke'ye elli beş kilometre uzaklıkta Erdemli civarında otururlar. Yaylaları Gök Tepe'nin arkasıdır. Bunlar da davarcılık, devecilik, çiftçilik, bahçecilik ile geçinirler [14].

Kayacı: İçel aşiretlerinden Kayacı, Silifke'nin kuzey doğusunda ve Silifke'ye altmış kilometre mesafede otururlar. Yaylaları Gök Tepe ve Evdilek'tir. Bunlar da çiftçilik, devecilik, davarcılık, sığırcılık ile geçinirler [14].

Koca Hasanlı: İçel aşiretlerinden Koca Hasanlı Silifke'nin doğusunda ve Silifke'ye elli kilometre uzaklıkta otururlar. Yaylaları Uzun Kuyu'dur. Bunlar da devecilik, sığırcılık, davarcılık, çiftçilikle geçinirler [14].

Çiriş: İçel aşiretlerinden Çiriş Silifke'nin kuzey doğusunda ve Silifke'ye altmış kilometre uzaklıkta otururlar. Yaylaları Sızva'dır. Bunlar davarcılık, sığırcılık, çiftçilikle geçinirler [14].

Hasametli: İçel aşiretlerinden Hasametli aşireti Silifke'nin kuzey doğusunda ve Silifke'ye altmış beş kilometre uzaklıkta olup bunların yaylaları yoktur. Bunlar devecilik, davarcılık, sığırcılık, çiftçilikle geçinirler [14].

Güvareliler: İçel aşiretlerinden Güvareliler Silifke'nin kuzeyinde ve Silifke'ye altmış kilometre uzaklıkta otururlar. Yaylaları Gök Tepe'dir. Bunlar davarcılık, sığırcılık, devecilik, çiftçilik, kömürcülük ile geçinirler [14].

Ayaş Türkmenliler: İçel aşiretlerinden Ayaş Türkmenliler, Silifke'nin doğusunda ve Silifke'ye yirmi kilometre uzaklıkta otururlar. Yaylaları Söğüt Özü'dür. Bunlar çiftçilik, davarcılık, devecilik ile geçinirler [14].

Kızıl İsalılar: İçel aşiretlerinden Kızıl İsalılar Silifke'nin kuzey doğusunda ve Silifke'ye kırk beş kilometre uzaklıkta otururlar. Yaylaları Bahçeniz'dir. Bunlar devecilik, davarcılık, çiftçilikle geçinirler [14].

Hasan Aliler: İçel aşiretlerinden Hasan Aliler Silifke'nin doğusunda ve Silifke'ye otuz kilometre mesafede otururlar. Yaylaları Akpınar'dır. Bunlar davarcılık, devecilik, çiftçilik, sığırcılık ile geçinirler [14].

Karataş: Koyuncu, Koca Hasanlı, Kayacı, Karakeşli, Elbeyli, Tabureli, Viselli, Güneyli, Avkadı, Çerçili, Kuramaşlı, Husametli, Lemas bunlar Yağda'nın bölgeleri olup bunlara Karataş aşireti derler. Vaktiyle Karamanoğulları'nın sığındıkları Taş İli buralardır.

Sait Uğur'un notları arasında yer adlarının nasıl teşekkül ettiklerine dair bilgiler de bulunmaktadır. Bunlardan biri şu şekildedir: Güvere'den Mağara'ya kadar olan havalinin 1254'ten 1278 tarihlerine kadar derebeyi Tilki namında bir adammış. Bu bey sahilden yaylaya gideceği zaman bir hafta evvelden "Bey ailesiyle beraber yaylaya gidecektir, yollardan kimse geçmesin!" diye ilan ettirmiş ve bu sayede göçerken yollarda kimse bulunmazmış. Yabancı aşiretten ve bu ilanı duymayan bir yörük yitirdiği devesini aramak için oralarda gezerken yolda beyin göçüne rast gelmiş. Bey yörüğe orada ne gezdiğini sormuş. O da 'deve yitirdim onu ararım' demiş. Bey bunu asın diye etibalarına emir vermiş, yürüğü asmışlar şimdi bu yere Tilki Adam Astığı derler. Burası Güzel Oluk ile Erdemli arasındadır.

Karataş derebeyinin sonuncusu Çolak Osman Ağa imiş. Bunun babası Sami Bey imiş. Bunun torunlarından Rüstem Ağa oğlu Yusuf, Kuramaşlı'da diğer torunu Ali Ağa oğlu Hüseyin ise Avkadı'da oturmuştur. Çolak Osman

Ağa 1278 tarihine kadar derebeylik yapmış ve 1293'te ölmüştür. "Çolak Osman Ağa'nın oğulları, Sami, Rüstem, Ömer, Ali adındaki adamlar imiş. Bunlardan Sami Efendi çok kudretli bir kâtip imiş. Hatta Silifke liva iken orada tahrirat kâtibidir. Mutasarrıf yanına çağırılmış ve demiş ki; şu iş hakkında mabeyne bir tahrirat müsveddesi yap gel demiş. O da odasına gidince unutmış, bir müddet sonra mutasarrıf çağırılmış, yazdın mı diye sormuş, o da unuttuğunu söylemeyerek yazdım demiş. Getir bakayım demiş. Bunun üzerine Sami Efendi bir beyaz kâğıt getirmiş ve ezberden o tahrirat müsveddesini okumuş. Mutasarrıf beğenmiş ve git tebyiz et gel demiş diye rivayet ederler [14]."

Asbit hakkında: Asbit vaktiyle, köy değil derebeyi ve etbaasının oturmasına mahsus birkaç evden ibaret bir malikâne imiş. Daha sonra hane sayısı on beş ev kadar olmuştur. Bu köyde eski derebeylerinin evlerinin, hamamlarının, şadırvanlarının, havuzlarının ürünleri vardır. 1240 tarihinde hamamı sağlam ve işlemiş. Mut derebeyi Ahmet Bey'in Ermenek'ten kâhya hacı Ömer'e yazdığı bir mektupta "Hacı Hüseyin komşularına selam söyle hamam için kütük götürsünler ve siz de hamamın camlarını taktırın." diyor ki bu söz de hamamın sağlam ve işlediğine bir delildir. Ahmet Bey sarayında oturur ve halk da çadırlarda otururlarmış. Bu derebeyinin sarayının yonu taşından kemerli kapısı hala duruyor. Bu da şimdi Ali Bey'in evinin kapısıdır. Mut'un Elmedin Oğulları'ndan sonraki Asbit derebeyi Ahmet Bey adında bir bey imiş. "Bu adam çok zalim ve namus düşmanı imiş. O zamana ait vergilerden cerain parasını yemiş olmakla Ermenek davdas beyi Kılı Paşa Ahmet Bey'in hesabına bakmak ve parayı tahsil etmek üzere Mut'a asker ile beraber gelmiş. Mut'ta Ahmet Bey ile harbederek Ahmet Bey Hacı Hüseyin aşiretinin yaylası olan Körmenli'deki Darkır tepesine kaçır. Kılı paşa ele geçirdiği Ahmet Bey taraftarlarını Mut'un Doğancı tepesinde kazığa oturtmuş. Mut'un bütün bağlarını, bahçelerini kestirmiş." Bu vakayı Asbit köyünde 312 tarihlerinde ölen seksen yaşındaki Üsük adında ihtiyar anlatmış ve ihtiyar Ahmet Bey'i de tanırmış.

"Ahmet Bey ırz düşmanı bir adam olduğundan bir gün kendi köylerinden Mut'un Masra Kâhyası Tissa oğlunun misafiri olmuş. Kâhyayı Ermenek'e bir iş için göndermiş. Kâhyanın gayet güzel olan karısına sarkıntılık etmiş. Kadın bu kötü işe razı olmayınca Ahmet Bey kadını kamalamış. Tissa oğlu bunu görünce çok müteessir olmuş ve Ahmet Bey'i öldürmeğe karar vermiş. Bunu anlayan Ahmet Bey de Masra kâhyasını öldürmeği kurmuş. Masra kâhyası köyünden kaçmış günlerce dağlarda izini kaybetmiş, yanına birkaç da arkadaş bulmuş. Bey'in gafil bulunduğu bir gecede Asbit'e gelerek Ahmet Bey'in etbaa ve hizmetçilerinin odalarının kapılarını dışından bağlamış ve Ahmet Bey'in odasının kapısını kırarak içeri girmişler ve Ahmet Bey'i koca bıçağın ağzı ile et kıyar gibi kıymışlar ve bir bez keseye koyarak odanın içindeki çiviye asmışlar. Bu vaka 1246 tarihinde olmuştur [15]." Ahmet Bey'in ölürken yalnız "Tisa oğlu ocağına düştüm." dediği duyulmuş. Şimdi bunun mezarı Asbit köyünün mezarlığındadır. Ahmet Bey, Mut'un kuzeyinde ve Mut'un otuz kilometre uzağında Toros üzerinde Sayıpınar denilen yaylaya çıkmış. Ahmet Bey hakkında eski adamlar şu vakayı da anlatırlar: "Ahmet Bey bir havale (jandarma) Mut'un Karadiken köyüne, bir havale de Elkisi köyüne gönderir. Her köyden beş on merkep ister. Merkepler gelir. Bir iki gün beyin evinin iki tarafında beklesirler. Sonra Karadikenliler'e der ki "Siz gidin Elkisi köyünden yonca getirin." Elksililer'e de der ki "Siz de gidin de Karadiken'den karpuz getirin." Bu köylüleri kendi köylerinden gelecek şeyleri getirmeye göndermek suretiyle zulüm yapmıştır."

Bu Ahmet Bey'den sonra Mutlu Mehmet Bey derebeyi oluyor. Bey seçimleri bütün köy muhtarlarının intihabı ile ve çok gürültülü olurmuş. Dere Mara köyü denilen köyde Nuh kâhya (Hacı Hüseyinli aşiretinin kâhyası 95-100 yaşlarında bir ihtiyar) varmış. Onun anlattığına göre; "Ahmet Bey öldükten sonra bey intihabı için birkaç kere muhtarlar toplanmış bir türlü ittifak edememişler. Bir kere Genç Ali denilen köyde toplanmışlar. Burada Nuh kâhyayı sıkıştırmışlar. Nuh kâhya buradan kaçmış ve yolu bir pirinç tarlasına düşmüş. Atının ayağı çamura saplanmış çevirip Nuh kâhyayı dövmüşler bizim beye reyini vereceksin diye zorlamışlar. O da ben arkadaşlarımla görüşmeden söz veremem demiş. Bunun üzerine birkaç yerinden kamalamışlar. Yine söz vermemiş." İşte bu Ahmet Bey'i öldürenler içinde Nuh kâhya da varmış. Sonra bunlar Mehmet Bey'i derebeyi seçmişler. Bu Mehmet Bey on on beş sene kadar beylik yapmış. Bütün aldığı ceremeleri yermiş. Hesabına bakmak üzere bir paşa gelmiş, çok borcu çıkmış paşa bu beyi kimler intihap ettiyse bu parayı verecekler demiş ve parayı bu köylülerden tahsil etmiş. Beyin tarlalarını da parayı veren köylere taksim etmiş ki bunlar da Hacı Hüseyinli, Çivi, Elkisi, Navdalı, Perakende ve Mutlulardır.

Mehmet Bey'den sonra İbrahim Bey, derebeyi intihap edilmiş. Bu çok zeki bir adam imiş halka kendini sevdirmiş ki öldükten sonra bile halk arasında unutulmamıştır. Mut'un en son derebeyi bu adam imiş. Derebeyliğin lavından sonra bu adam Mut mal müdürü olmuş ve 1296 tarihinde ölmüştür. Bundan sonra Mut derebeylerinin sülalesi tükenmiştir. Hacı Hanım ehli hayır bir kadın imiş. Mut'un meydan mahallesine Asbit köyünden 1299 tarihinde su getirerek bu mahalleye üç çeşme yaptırmış. Halkı susuzluktan kurtarmış. Kendisi öldükten sonra çeşmelere bakan olmamış ve suyu kesilmiştir. Bu mahallede bu çeşmeler susuz şekilde kalmıştır. Halk suyu Kale Pınarı'ndan merkeple taşımak suretiyle sağlamaktadır [16].

Hacı Hüseyinli: İçel aşiretlerinden Hacı Hüseyinliler Mut'un doğusunda ve Mut'a 3-5 kilometre uzaklığında vaktiyle bir muhtarlıkla idare olunmuş. Bundan kırk beş sene evvel beş köye ayrılmıştır ki bu köyler de: Palantepe, Çekme Köy, Deremara, Hacı Nuhlu'dur. Bunların yaylası Toroslar üzerinde Yolmaca, Görmenler, Kumru, Sügüdüzü, Çivi Özü ve civarlarıdır. Bunlar vaktiyle Mut derebeyine bağlı imiş. Bunlar davarcılık, devencilik, çiftçilik ile geçinirler [16].

Perakende: İçel aşiretlerinden Perakendeliler (Bunların eski muhtar mühürlerinde Belegende yazılıdır.) yetmiş hanelidir. Mut'un kuzeyinde ve Mut'a on kilometre uzakta otururlar. Bunların yaylaları Kestel, Gökçe'dir. 1280

tarihinde Mut'lular bu yaylayı bunlardan almışlardır. Bunlar da vaktiyle Mut derebeyine bağlı imiş. Bunlar, çiftçilik, davarcılık ile geçinirler [16].

Hacı İlyaslı: İçel aşiretlerinden Hacı İlyaslılar Mut'un batısında ve Mut'a beş kilometre uzaklıkta otururlar. Altmış haneden ibarettir. Bunlar Selamlı adlı köye iskân edilmiş iseler de yine senenin çok zamanını çadırlarda geçirirler. Bunlar vaktiyle Mut derebeyine bağlı imiş. Bunların yaylaları Yağlıpınar'dır. Bunlar koyunculuk ve çiftçilik ile geçinirler [16].

Masara: Mut'un kuzeyinde ve Mut'a on kilometre uzaklıkta otururlar, bunların ne vakit iskân edildiği belli değildir. Bunlar da eskiden Mut derebeyine bağlı imiş. Bunlar da çiftçilik, bahçecilik, bağcılık ile geçinirler. Bunlar Mut'un Keşel denilen yaylasına çıkarlar. Bu köyün adı Osmanlı hükûmeti zamanında Masere şeklinde yazılırdı. Bu köy eskiden çok mamur imiş. Bu köyün yakınında ve sınırı içinde Kızıldağ adında bir dağ vardır. Dağın üç tarafı 40-50 metre yüksekliğinde kaya, bir tarafı meyilli toprak. Bu dağın tepesinde bir şehir harabesi vardır. Bu şehre on kilometre uzakta Kırk Pınar denilen sudan taştan yapılmış künklerle su getirilmiştir. Bu dağın sırtındaki mezarlıkta otuz kadar lahit vardır. Bir de bu dağın ilerisinde ve düz bir yerde mezarlar vardır ki bu mezarların üzeri minder gibi büyük taşlarla kapalıdır. Bu köy çok suludur. Birçok yerlerinde eskiden kalma şirehane- şirhane yağhane örenleri vardır. Buraların eski zamanlarda büyük bir şehir olduğu burada bulunan kireçsiz nariçi denilen yapılardan anlaşılmaktadır.

Etiler tarihinde, Etilerin ordu merkezleri cenupta Masa'da ve Kargıca'da olduğu yazılıdır. Bu Masara'nın Masa ve Silifke'deki Karkıcak köyünün bunun yanında da büyük şehir harabeleri ve akarsular vardır. Kargıca olması üzerinde bir inceleme yapmak gerektir. Bu havalide eski devirlere ait birçok çanak ve çömlek kırıkları görülmektedir [17].

Karabela: Hala aşiret halinde iseler de 1270 tarihinde iskân edilmişlerdir. Bunların asılları Alanya'dan geldiği söylenmektedir. Bu köy Mut'un kuzeyinde ve Mut'a on bir kilometre uzaklıktadır. Bunlar da eskiden Mut derebeyine bağlı imiş. Çiftçilik, bahçecilik, davarcılık ile geçinirler.

İçel aşiretlerinden; Hacıhüseyinliler, Masaralılar, Perakendeliler, Karabelalılar, Gençalililer, Yapındı, Elekşi, Çivili, Köme, Navda, Kavaköz (1290 tarihinde Karaman'ın Lale köyünden gelmişlerdir), Dağpazarı (306 tarihinde Bulgaristan'ın Hacıoğlu Pazarcığı'ndan muhacir olarak Türkiye'ye gelmişler ve buraya iskân edilmişlerdir [17].

Barabanlı ve Fakirce: İçel aşiretlerinden Barabanlı ve Fakirce köyleri Mut'un batısında ve Mut'a yedi kilometre uzaklıktadır. Bunlar da çiftçilik, bahçecilik, ile geçinirler. Eskiden bunlar da Mut derebeyine bağlı imiş, bunların ne vakit iskân edildikleri belli değildir [17].

İlbeyli ve Palantepeliler: Mut'un güneyinde ve Mut'a beş kilometre uzaklıkta ve birbirine yakın olarak otururlar. Vakti ile bunlar da Mut derebeyine bağlı imiş. Bunlarda çiftçilik, koyunculuk, devecilik, bahçecilik ile geçinirler. Bu köyler Mut'un Hacıhüseyinli aşiretinden ayrılmıştır [17].

Köse: İçel aşiretinden Köseliler, Mut'un güneyinde ve Mut'a on kilometre uzaklıkta otururlar. Seksen hanedir. Bunlar da eskiden mut derebeyine bağlı imiş. Bunlar da çiftçilik ve koyunculuk ile geçinirler [17].

Karadiken: Mut'un güneyinde ve Mut'a on beş kilometre uzaktadır. Bunlar da vaktiyle Mut derebeyine bağlı imiş. Bunlar yalnız çiftçilikle geçinirler bunların ne vakit iskân edildiği belli değildir [17].

Mut'un Sarıkavak Derebeyleri: Sarıkavak'ta en eski bilinen derebeyi Abdullah Ağa imiş. 1220 tarihinde ölmüştür. Oğlu Hacı Kadir Ağa 1270 tarihine kadar derebeyliği yapmıştır. Bunları merkezi Mut'un Dere köyü imiş. Hacı Kadir Ağa zamanının en kudretli kâtiplerinden imiş. Konyalı şair Şem'i ve Yağda derebeyinin oğlu ve zamanının en meşhur kâtiplerinden olan Karadaşlı Sami Efendi daima Hacı Kadir Ağa'nın yanına bulunmuş. İşte bu iki zatın sohbetinden istifade eden Hacı Kadir Ağa iyi bir kâtip olmuştur.

Hacı Kadir Ağa Hicaz'a gideceğinde kâhyaları toplamış on beş kadar ufak çirpi alarak bükmüş kâhyalarına vermiş ve bunu kırınız bakayım demiş. Kâhyalar kıramamışlar. Birer birer ayırın da kırın demiş, böyle yapınca kırmışlar. Bunun üzerine Hacı Kadir Ağa demiş ki gördünüz mü bu çirpiler gibi birbirinize bağlı durursanız sizi kimse kıramaz, birlikten ayrılırsanız her birinizi ayrı ayrı kırarlar. Hacı Kadir Ağa çok ciddi ve sert adam imiş. İdarede çok cezri, hareket edermiş. Hapishanesi, zindanı, camisi, hamamı vardır [17].

Hacı Kadir Ağa derebeylik kaldırılınca İstanbul'dan yeni tayin olunan Nahiye müdürü Mustafa Bey ile geçinememiş. Halk umumiyetle beyi tanıdıklarından müdür aleyhinde şikâyet etmişler. Bunun üzerine müdürü Silifke'nin Yağda kasabasına kaldırmışlar. Müdür çoluk çocuk Yağda'ya: Mağara'ya giderken Mut'un Dere köyünden yukarıda Kırsaf Boğazı denilen yerde Hacı Kadir Ağa ve adamları tarafından pusu kurularak vurulmuştur. Bunun üzerine Hacı Kadir Ağa memleketi terk etmiş, nereye gittiği bilinmemiştir. Bir karısı ile kızı kalmıştır. Bu vaka 1270 tarihinde olmuştur [18].

Kürkçü: Kürkçülüler Mut'un doğusunda otururlar bunlar vaktiyle Sarı Kavak derebeyine bağlı imiş. Bunların ne vakit iskân edildikleri belli değildir. Bunlar üzümçülükle, çiftçilikle davarcılıkla geçinirler. Burası Mut'a otuz kilometredir [18].

Çuku: Çukulular Mut'un doğusunda otururlar. Bunların da ne vakit iskân edildikleri belli değildir. Bunlar da eskiden Sarıkavak derebeyine bağlı imiş. Burası Mut'a yirmi kilometredir. Bunlar da çiftçilik, üzümçülük, davarcılıkla geçinirler [18].

Nar, Dere, Pamuk, Çukurbağ, İbrahimli, Çömelek: Mut'un kuzeyinde otururlar. Bunlar Mut'a on beş kilometreden yirmi kilometreye kadar uzaklıktadır. Bunların da ne vakit iskân edildikleri belli değildir [18]. Bunlar da eskiden Sarı Kavak derebeyine bağlı imiş. Bunlar da bağcılık bahçecilik, çiftçilik, davarcılık ile geçinirler. Bu

mıntıka çok sulaktır. Bunlardan Dere, beher salkımı bir kiloya kadar olan ve kışa kadar dayanan koz üzümü ile meşhurdur [19].

Hacı Ahmet, Çakal: İçel aşiretlerinden Hacı Ahmetliler, Çakallılar Mut'un batısında otururlar. Hacı Ahmetli iki yüz haneli bir aşirettir. Bunlar da davarcılık, devencilik, bağcılık, çiftçilik ile geçinirler. Bu mıntıka da çok suludur. Vaktiyle bunlar da Sarı Kavak derebeyine bağlı imiş [19].

Küçük, Dünrol, Hasar, Çortak, Kışla, Haydar, Hoca: Mut'un güneyinde otururlar. Bunların da ne vakit iskân edildiği belli değildir. Bunlar da vaktiyle Sarıkavak derebeyine bağlı imiş. Bunlar da çiftçilik, bağcılık, bahçecilik, zeytincilik ve piriñç ziraatiyle geçinirler. Kismen davar da beslerler [19].

Mut'un Sinanlı Derebeyliği: Merkezi Kirova'dır. Burada unutulmayan derbeylerinden biri, Arabistan ve İran taraflarında ıslahatta bulunan Sunullah Paşa'nın oğlu Abdülmuin Bey'dir. Abdülmuin Bey bir zaman Gülnar'ın Zine köyünde oturmuş, sonra Mut'a nakledilmiş, Mut'ta ölmüş. Eskiden Mut'un Belbaşı Camii bahçesindeki mezarlıkta kabri vardı. Bu kabir de mezarlık kaldırılınca kaldırılmıştır. Abdulmuin Bey'in oğlu Sunullah Paşa Mut'un Kirova köyünde oturmuş. Bu adam Bozdoğan köyüne keklik avına gitmiş. Bunu haber alan Ermenek'in Davas derebeyi Abdullah Ağa yanına birkaç silahlı alarak Bozdoğan'da Sunullah Paşa'ya baskın vererek öldürmüştür.

Sunullah Paşa'nın oğlu Yahya Bey münzevi bir adam imiş. Bunun oğlu Hacı Sunullah Bey'dir. Derebeylik bunun zamanında 1270 tarihinde kaldırılmış. Bu adam Hicaz'a giderek orda ölmüştür. Bunun Kirova'da nahiye müdürlüğü de vardır. Hacı Sunullah Bey iyi bir muhasip imiş ve güzel de yazı yazarmış. Hacı Sunullah Be'in oğlu Yahya Bey'in oğulları, Hacı Bey ve Aziz Bey'dir. Yahya Bey'in oğlu Abdullah Bey'in oğlu Ahmet Bey, Kirova'da oturmaktadır. Bu beyler kendilerini Zine'de yatan Esmâ Kızı sülalesinden saymaktadırlar [19].

Maya: Mut'un kuzeyinde seksen haneli bir aşirettir. Bunların da ne vakit iskân edildikleri belli değildir. Bunlar da eskiden Sinanlı derebeyine bağlı imişler. Bunlar da devencilik, çiftçilik ile geçinirler [19].

Dışdaş, Şanşa, Ceritlik: Mut'un kuzeyinde otururlar. Dışdaş 30 hane, Şanşa 50 hane, Ceritlik 80 hanelidir. Davarcılık, çiftçilik ile geçinirler. Eskiden Sinanlı derebeyine bağlı imişler [19].

Malhoca: Mut'un kuzeyinde otururlar. Asılları Silifke'nin Işıklı aşiretindedir. 325 senesinde Malhoca çiftliğine yerleşmişlerdir. Bunlar da davarcı ve çiftçidir [19].

Bozdoğan, Durla, Yalnızca Balılar, Teke, Bece, Erenliler, Göktepel: Mut'un güneyinde ve Mut'a muhtelif uzaklıklarda otururlar. Bunlar aşiret olup ne vakit iskân edildikleri belli değildir. Bunlar da vaktiyle Sinanlı derebeyine bağlı imiş. Bunlar da bağcılık, davarcılık, çiftçilikle geçinirler [19].

Bozdoğan Teşekküllerinin Tarihi Gelişimi isimli kapsamlı bir çalışma yapan Alparslan Demir [20], İçel tahrir defterlerini incelediğinde Bozdoğan cemaatinin genellikle Hoca Yunuslu cemaati ile birlikte yazıldığını, Bozdoğan cemaati İçel merkezli bir cemaat olmasına karşın bazı bölgelerde de Bozdoğan teşekküllerine rastlandığını ifade etmektedir. Üçler Bulduk [21] Bozdoğan Yörükleri ve Yaylak-Kışlak Sahaları adlı çalışmasında, XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde Bozdoğan cemaatinin yoğun olarak bulunduğu asıl sahanın Silifke ve civarı olduğunu belirtmektedir. Aynı isimleri olmayan Bozdoğan umum adıyla kaydedilen, Silifke, Gülnar ve Mut'daki bazı Bozdoğan cemaatlerinin umumiyetle aynı bölgelerde yayladıklarını eklemektedir.

3. Sonuçlar

Anadolu'ya gelen Türkmen göçünün ve iskânının gerek dünya gerek Türk tarihi açısından önemli sonuçları olmuştur. Bunlar arasında en başta Türkiye Selçukluları gibi güçlü bir devletin kurulması olmak üzere, Anadolu'nun Türkçe'nin hâkim olduğu, Türk sanat, devlet ve siyasetinin yerleştiği bir yer haline gelmesini sayabiliriz. Türklerin kültürel çeşitliliğinin, tarihi süreç içerisinde doğal çevre ve diğer insan topluluklarıyla olan münasebetlerinin, bu münasebetler sonucu oluşan halk bilimsel ve sosyolojik araştırmalara veri sağlayacak ürünlerin anlaşılabilmesinde de bu erken dönem Türk sosyal hayat tarzı olan konar-göçerliğin tesiri belirleyici faktörlerdendir. Sait Uğur'un Türk oymakları hakkında yapmış olduğu tarih araştırmalarından ve derlemelerden İçel'de yoğun bir Türkmen nüfusunun yaşadığı açıkça görülmektedir. Nitekim Uğur'un notlarından seksen konar-göçer cemaatin yaylak-kışlak mahalleri ve iktisadî hayatları hakkında bilgiler tespit edilmiştir. Oymakların hane sayıları ve ne zaman iskân edildiklerine dair bilgiler yeterli olmamakla beraber bazı oymakların sosyal ve idari yapıları hakkında bilgiler bulunmaktadır. Uğur'un notlarında konar-göçerlerin başındaki kethüda veya boy beyinin etrafında şekillenen hadiseler de rastlanmaktadır. Bu hadiseler dönemin önemli tarihî olaylarına ışık tutmaktadır. Bahsi geçen oymakların iktisadî yaşamlarına baktığımızda davarcılık, devencilik, koyunculuk gibi küçük ve büyükbaş hayvancılığın yanı sıra, bahçecilik, çiftçilik, üzümçülük gibi zanaatlerin yaygınca görüldüğü tespit edilmiştir. Bu durumu İçel yörüklerinin toprağa yerleşme eğiliminin bir göstergesi olarak kabul edebiliriz. Ali Rıza Yalman'ın yapmış olduğu saha çalışmaları sonucunda, Şenol Çelik'in de Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yer alan tahrir defterlerini incelemesi sonucunda İçel Türkmenleri hakkında verdikleri bilgilere Sait Uğur'un alan araştırmalarının da eklenmesi, Türk oymaklarının tarihleri ve dağıldıkları sahalarda hususunda yapılacak olan araştırmalara katkı sunacaktır.

Çatışma Beyanı

Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

1. Kafesoglu, İ. (1958). Türkmen Adı, Manası ve Mahiyeti. Jean Den armağanından Ayrı Basım, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
2. Sümer, F. (1992). Oğuzlar (Türkmenler), İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
3. Yalkın, A. R. (1977). Cenup'ta Türkmen Oymakları", Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, Cilt I
4. Bilgili, A. S. (2000). Tarsus Türkmenleri (Varsaklar). Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri
5. Çelik, Ş. (1994). Osmanlı Teşkilatında İçel Sancağı (1500- 1584). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi, İstanbul.
6. Saraçoğlu, H. (1989). Akdeniz Bölgesi. İstanbul: Mili Eğitim Basımevi.
7. Çelik, Ş. (2000). XVI. Yüzyılda İçel Yörükleri Hakkında Bazı Değerlendirmeler. Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri, Yör-Türk Vakfı, Ankara.
8. Dere, H., & Çapraz, E. (2021). Sait Uğur'un Türkü Derlemeleri Üzerine Bir İnceleme. Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi, 1(2), 157-180.
9. Öztelli, C. (1980). Büyük Folklorcu Derğerli Dost Sait Uğur. Çağrı Dergisi, 267
10. Uğur, S. (1938). İçel'de Yaşayan Türk Oymaklarının Adları, Oturdukları Yerler Adet ve Ananeleri. İçel Halkevi Dergisi, I, 11
11. Yalkın, A. R. (1977). Cenup'ta Türkmen Oymakları. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, Cilt II
12. Uğur, S. (1939). İçel'de Yaşayan Türk Oymaklarının Adları, Oturdukları Yerler Adet ve Ananeleri. İçel Halkevi Dergisi, II, 13
13. Uğur, S. (1939). İçel'de Yaşayan Türk Oymaklarının Adları, Oturdukları Yerler Adet ve Ananeleri. İçel Halkevi Dergisi, II, 14-15,
14. Uğur, S. (1939). İçel'de Yaşayan Türk Oymaklarının Adları, Oturdukları Yerler Adet ve Ananeleri. İçel Halkevi Dergisi, II, 16
15. Uğur, S. (1939). İçel'de Yaşayan Türk Oymaklarının Adları, Oturdukları Yerler Adet ve Ananeleri. İçel Halkevi Dergisi, II, 19,
16. Uğur, S. (1939). İçel'de Yaşayan Türk Oymaklarının Adları, Oturdukları Yerler Adet ve Ananeleri. İçel Halkevi Dergisi, II, 20
17. Uğur, S. (1939). İçel'de Yaşayan Türk Oymaklarının Adları, Oturdukları Yerler Adet ve Ananeleri. İçel Halkevi Dergisi, II, 23
18. Uğur, S. (1940). İçel'de Yaşayan Türk Oymaklarının Adları, Oturdukları Yerler Adet ve Ananeleri. İçel Halkevi Dergisi, III, 25
19. Uğur, S. (1940). İçel'de Yaşayan Türk Oymaklarının Adları, Oturdukları Yerler Adet ve Ananeleri. İçel Halkevi Dergisi, III, 27
20. Demir, A. (2000). Bozdoğan Yörükleri ve Tarihi Gelişimi. Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri, Yör-Türk Vakfı, Ankara.
21. Bulduk, Ü. (2000). Bozdoğan Yörükleri ve Yaylak-Kışlak Sahaları. Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri, Ankara: Yör-Türk Vakfı.